Hwad Behagas?

Somnia plus vigili quam dormienti nocent

Bellmanssällskapets medlemsblad

N:o 2 Anno 2014

Pomerans ingår i vinbålen bischoff*, lika trevlig i dag som på Bellmans tid. Hur den blandas visas på sid. 3–5. (Bild från Köhlers Medizinal-Pflanzen 1887.)*

Ordförandeord **2**, Drick som Carl Michael! **3**, Bellman i underjorden **6**, Bellman på bulgariska **8**, Bellman i lära hos Dalin **10**,

BÄSTA MEDLEMMAR!

Vid årsmötet den 25 april valdes Sven-Bertil Taube till hedersmedlem i Bellmanssällskapet. Inte ett år för tidigt kan man tycka. Vår styrelseledamot Hans-Jacob Bonnier har träffat Sven-Bertil i London och kan meddela att denne känner sig glad och hedrad. En ömsesidig känsla således.

Sven-Bertil Taube är den som tillsammans med Ulf Björlin skänkte oss Carl Michael Bellman i en fantastisk och tidigare ohörd ”trubadurbefriad” skepnad, där såväl lyrik som musik upplevdes i ny gestalt. Denna musikaliska bragd resulterade i en pånyttfödelse av intresset för vår poet, för skilda sätt att tolka och framföra hans verk. Jag vågar säga att de återförde Carl Michael Bellman till svenska folket – och inte minst till den långa rad av framstående Bellmanssångare som följt i deras spår: Fred Åkerström, Cornelis Vreeswijk, Michael Samuelsson, för att bara nämna några.

Med en önskan om ljuv sommartid

Anita Ankarcrona
Ordförande

BELLMANSSÄLLSKAPET

Ordförande
Anita Ankarcrona
anita@ankarcrona.com

Vice ordförande
Henrik Mickos
henrik.mickos@telia.com

Sekreterare, webbredaktör
Jennie Nell
jennie.nell@littvet.su.se

Protokollsekreterare
Peter Lind
peter@peterlind.se

Arkivarie
Cecilia Wijnbladh
cecilia.wijnbladh@comhem.se

Skattmästare
Conny Roth
connyroth@telia.com

Klubbmästare
Hans-Jacob Bonnier
nisse@bonnier.se

Redaktion Hwad Behagas?
Catharina Grünbaum
catharina.grunbaum@explicare.se

Webbmaster
Carl Håkan Essmar
ch@essmar.se

Övriga ledamöter
Christian Bratt
c.bratt@telia.com

Carina Burman
Carina.Burman@littvet.uu.se

Olof Holm
olof.holm@huddinge.se

Bengt Jonshult
embarkeringen@gmail.com

Hans Nilsson
whiskyhasse@gmail.com

Postadress:
Bellmanssällskapet
c/o Conny Roth
Konvaljstigen 10
178 38 Ekerö

E-post: sallskapet@bellman.org
Hemsida: www.bellman.org
Sällskapets pg: 45 19 50-0

Drick som Carl Michael !

Supa, dricka är den ena och första huvudtesen i Sankte Fredmans lära (ha sin flicka den andra). Men vad som dracks är för de flesta av dagens Bellmansnjutare mest ord – utom för dem som en oktobersöndag förra året samlades i Bellmanshuset i Urvädersgränd för att avsmaka tio av de drycker som förekommer i Bellmans diktning.

Sällskapets Henrik Mickos, kemist och dryckesexpert, lät medlemmarna till förtjusning och förfäran prova enkelt och dubbelt öl, svagdricka, ölsupa, citronsnaps, huile de Venus, äkta mandelmjölk, rött vin med och utan pimpinella samt sällskapsdrycken bischoff.

Av Henrik Mickos

I en rad kommande nummer av Hwad Behagas? tänker jag presentera dryckjom från Bellmans diktning. Meningen är att ni, kära läsare, med hjälp av recepten själva ska kunna göra dryckerna. Först ut är 1700-talsklassikern *bischoff*.

Litet Bischoff stod i glaset,
Och kalaset
Slöts i år.
Tunnan var rutten,
Och ölet i putten,
Och strunt hela tutten.
Gutår!
Och därmed slöts bankrutten.

Så nedslående slutar Fredmans sång 47, ”Handlingar rörande Bacchi konkurs”.

Bischoff är en vinbål gjord på rött eller vitt vin, kryddad med citron, socker och pomerans. Recepten var givetvis enskilda för varje familj, men nedan har ni ett

allmängiltigt, baserat på bland andra Cajsa Warg.

Varför då blanda vinbål? Ja, för det första var inte ”slottsvinskulturen” etablerad och utbredd, och om man ville ha ett gott vin att dricka kunde man mycket väl krydda det därhän.

För det andra var kunskapen om vintillverkning, förvaring och verklighetens mikrobiella påverkan inte så stor som idag, vilket gjorde att man oftare fick viner i sämre kondition. Inte heller behandlades de speciellt bra.

Därför blandade man gärna med annat för att få dem mer välsmakande. Citron och socker, pomerans, kanel, kryddor av allehanda slag. Förbättringsmedel prövades också – mer om det under en senare artikel om pimpinella.

Cajsa Wargs kokbok ”Hjelpreda I Hushållningen För Unga Fruentimber”, förstaupplagan från 1755. Det skulle följa ytterligare tretton upplagor utgivna under ett halvt sekel och ägnade åt bland annat konsten att tillreda bischoff.

Ordet *bischoff* kommer från engelskans *bishop* som var en vinbål gjord på liknande ingredienser. Bytte man vinet mot champagne kallades den *kardinal!* Enligt skrönor skulle namnet kommit från bålskålens utseende som liknande en biskops mitra. Men en rad av den tidens drycker bar namn efter stånd – ju högre desto bättre, förstås. Utöver biskopsbålen och den fina blandningen kardinal fanns *prelat* och *domprost*. Allra längst ner möter vi *bonde*, förmodligen ett dricka av mycket enkelt slag. Även det nämns av Bellman: ”Dubbelt öl och enkelt öl och brännvin, mjöd och bonde.”

En engelsk mitraformad bålskål för bishop.

Bischoff (20-30 personer)

2 flaskor rött vin
1 flaska vitt vin
2–4 citroner
1–2 pomeransskal
200–400 gram strösocker

- Blanda vinerna i en bålskål.
- Tillsätt saften från citronerna och lägg därefter skalhalvorna i bålskålen.
- Lägg pomeransskalen i lite vatten på ett fat och kör i mikrovågsugnen i 1 minut (alternativt gör som på 1700-talet: grilla färska pomeranser över öppen eld). Lägg i skal + vätska i bålen.
- Låt dra i 30–45 minuter.
- Tillsätt socker till lagom syra/sötma.
- Sila och servera svalt. Ös upp med en bischoffsslev (nämns hos Bellman) – en dylik ingår ju i varje välutrustat hushåll.

Från er utsände i det historiska dryckesvimlet!
HM

BELLMAN I UNDERJORDEN

I utkanten av Stockholms innerstad spränger man och bygger och leder om trafiken för att färdigställa Norra länken, den tunnelled som under Norra Djurgården ska föra trafiken från Norrtull till Värtan och som förhoppningsvis kan öppnas under vintern 2014-2015.

Vad har nu detta med Carl Michael Bellman och hans värld att göra?

För att lindra enformigheten vid tunnelkörning och göra det lättare för trafikanterna att orientera sig i systemet arbetar teknikkonsultföretaget Sweco med att göra konstnärliga installationer på sex olika platser utmed vägen.

”Vi ville ge trafikanterna en upplevelse av Stockholms natur”, säger den ansvarige arkitekten PeGe Hillinge, som tillsammans med skulptören Pål Svensson har arbetat fram grundidén.

Varje plats i tunneln får sin egen identitet samtidigt som de bildar en sammanhängande serie.

Just vid Norrtull intill Haga dyker tunneln in under Bellevueberget vid Brunnsviken, och den första installationen heter ”Ängen”. Scenografen Ann-Margret Fyregård har skapat en fjäril i rostfritt stål som från en nisch virvlar in högt över körbanorna. Till installationen hör också en luta med texten ”Fjäriln vingad . . .” intill.

Söndagen den 22 september förra året hade Norra länken öppet hus på två platser, Norrtull och Värtan. Vid Norrtull fick besökarna går ner i tunnlarna och titta på rummet Ängen.

Där möttes de av ingen mindre än sångaren Martin Bagge, som sjöng Bellman.

”Eko tonar än ur Bellmans luta”, skriver Evert Taube i ”Stockholmsmelodi”. Carl Michael Bellman är ständigt närvarande i Stockholm.

MB, CG

Från ett imaginärt Haga till vänster svingar sig den vingade fjäriln över sångaren Martin Bagge. Ett landskap till tröst när trafiken flyter segt i Norra länkens tunnel.

Bellman på bulgariska

”Karl Mikael Belman”, Epistlar och sånger. Bellman i bulgarisk tolkning.

Att Bellman verkligen hör till det levande kulturarvet bevisas av att hans Fredmans epistlar och sånger finns översatta till en rad andra språk. Det senaste tillskottet är ett urval av dem på bulgariska, översatta och poetiskt bearbetade av Yordan Simeonov och Kiril Kadijski, och med en inledning av professorn i skandinavistik vid Sofias universitet Vera Gantjeva.

Projektet har fått stöd av Statens kulturråd.

Den bulgariska publiken kan sålunda i dag möta 18 epistlar (1–4, 8, 17, 23–25, 30, 36, 48, 59, 61, 71, 79, 81, 82) och 7 sånger (6, 7, 17, 19, 31, 35, 41).

Bokens framsida kan förleda en att tro att Bellman är en diktare av i dag: utformningen är närmast konkretistisk med text i svartvitt och med en chockrosa prick som enda dekor. Inlagan är mer traditionell, med ett urval teckningar av Yngve Berg. Beklagligtvis finns det noter till endast två av dikterna, Ep. 1 (”Gutår båd’ natt och dag . . .”) och Sång nr 6 (”Hör klockorna med ensligt dån . . .”).

Presentationen i december 2013 skedde enligt Vera Gantjeva med mycken högtidlighet i Nationalgalleriets gyllene sal i Sofia, i närvaro av högre ämbetsmän, diplomater, intellektuella och studenter och till barock- och rokokomusik. Kiril Kadijski berättade om översättningsprocessen, skådespelaren Stefan Mavrodiev läste Bellmandikter och Sveriges ambassadör Helena Pilsas Ahlin höll tal och bjöd på vin.

Den bulgariska utgåvan är ett fint exempel på den pågående och så viktiga internationaliseringen av ett av Sveriges mest betydande författarskap. Vi gläder oss åt att Bellman utkommer i ytterligare en språkdräkt och att fler läsare har upptäckt och kan upptäcka Bellmans alltid lika närvarande poetiska universum.

JN, CG

Karl Mikael Belman, *Poslanija i pesni*. (”Epistlar och sånger”.) Nov Zlatorog Förlag, Sofia 2013. ISBN: 978-954-492-239-9

När Bellman var en enkel ämnessven i lära hos den store hovskalden Dalin

James Massengale är sedan minst 35 år vår främste expert på Bellmans musik. Genom sin forskning har han på nytt klätt Bellmantexter i musik som vi trodde var förlorad.

Sedan Bellmanssällskapets utgåva av Bellmans skrifter (Standardupplagan) med musik förts i hamn har han ägnat sig åt Olof von Dalin, vars visor från början trycktes utan noter. Dalin hade inte, som Bellman vid Epistel- och Sångutgivningen, en Åhlström vid sin sida, som kunde sätta och trycka noter. Dalins *visor* har varit *dikter* alltsedan Bellman och hans generationskamrater slog ut dem i popularitet. Nu tränger Massengale outtröttligt, med sin encyklopediska kännedom om den svenska och internationella visan och med sin forskarkreativitet, genom 1700-talets visböcker och ger Dalin melodierna tillbaka. Några visor har till och med återkommit på vissångarnas repertoar; så har Martin Bagge sjungit in en ”kalottpsalm” på sin Dalin-cd *Kom fria sinnen hit*.

(Så småningom kommer vi att få ta del av den Dalinska visskatten i Svenska Vitterhetssamfundets utgåva av Dalins samlade skrifter.)

Bellman har vid flera tillfällen uttalat sin djupa respekt för föregångaren, det mest kända i *Levernesbeskrivning*: ”Samma tid skrifwit en numera sällsynt Skrift – Månan; ett enda ord censurerat af den store Dalin.” Bakgrunden till de stolta orden var att Dalin hade påpekat att det i samhällssatiren *Månan* var olämpligt att skämta om ”predikstolen”. Det fick bli ”läro-stolen” i stället, och så slapp Bellman, den gången, besvär med konsistorium. Dalin visste; han hade många gånger fått känna på prästerskapets motstånd.

Nu har Massengale utkommit med en bok om förhållandet dem emellan under den tid Dalin var hovskald och Bellman ”ämnessven” – visserligen i Vetenskapsakademien, men i detta sammanhang ska vi förstå att den yngre går i vislära hos den äldre och arbetar för att lära sig mästarens teknik. Massengale demonstrerar sammanhanget med tretton melodier som först klätt Dalins text, därefter Bellmans. Från de första exemplens enkla lärospån utvecklas Bellman till att nå ett eget mästerskap, att finna sin egen ton.

Det är en vacker volym som Olof von Dalinsällskapet har producerat, en heder för dess nya grafiska formgivare Hans Helander. Recensenten, som ibland är grinig, tycker visserligen att en hel del av illustrationerna inte har med ämnet att göra men är beredd att förlåta detta för blotta glädjen att bläddra i en bok med vackra sidor, fint tryck, generösa ytor (textytan som omges av breda marginaler hade kunnat fylla en ful pocketbok ända ut i kanten), sköna bilder, antikiserande detaljer och ett typsnitt som den skumögde gläder sig åt.

Glädjen blir inte mindre av frihetstidsexperten Ingemar Carlssons inledning, som ger en historisk och social bakgrund till det läge då Dalin åtar sig att granska manuset till *Månan*. James Massengale skildrar Bellmans situation under de sista åren av Dalins liv, då han lämnar den religiösa, moraliska och samhällskritiska diktningen och påbörjar sin resa fram mot Fredmans Epistlar.

Efter Massengales diskussion kring de tretton parallella Dalin–Bellmanvisorna återfinner vi i boken en bilaga med noter och texter till dem. På så sätt avslutas verket som en visbok, lämplig att studeras av vissångare. Låt oss efter 250 års tystnad få höra Dalin igen, gärna tillsammans med den unge Bellman. Måtte visboken komma till användning.

Olof Holm

James Massengale, *Ämneswennen & Hofskalden. Om sambandet mellan Olof von Dalin och Carl Michael Bellman*. Med inledning av Ingemar Carlsson. Olof von Dalinsällskapet 2013.

Medlemsavgifter 2014
Ordinarie medlem: **250 kr/år** Familjemedlemskap: **350 kr/år**
Juniormedlem: **100 kr/år** upp till 25 års ålder pg: 45 19 50-0

Hwad Behagas?, Bellmanssällskapets medlemsblad, utkommer med 3-4 nummer om året.

Ansvarig utgivare: Anita Ankarcrona. Redaktör: Catharina Grünbaum
Form: Tommy Grünbaum. Tryck: Mowys Byrå. ISSN 1104-4683.